

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**
Кафедра _____

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО»
за темою: «**КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ ТА ЇЇ
СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ТАЄМНОЇ
ІНФОРМАЦІЇ**»

Студента (ки) Мельніченко В.С.
курсу: 4
групи: ІН16-9-22-Б1П(4.0д)
Спеціальність: Право
Керівник: К.Ю.Н., доцент кафедри
Лебедєв О.П.

Оцінка: _____
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Чернігів 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗИС ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ	5
1.1. Історія виникнення та еволюція комерційної таємниці	5
1.2. Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності.....	9
1.3. Критерії надання інформації статусу комерційної таємниці.....	11
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ З ІНШИМИ ВИДАМИ ТАЄМНИЦЬ	14
2.1. Державна та службова таємниці	14
2.2. Професійні таємниці	18
2.3. Співвідношення комерційної таємниці з «ноу-хау» та патентною охороною	19
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ	21
3.1. Формування системи захисту комерційної таємниці на підприємстві.....	21
3.2. Види юридичної відповідальності за порушення режиму секретності.....	25
3.3. Міжнародно-правовий досвід охорони комерційних таємниць.....	26
ВИСНОВОК	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Студенту, майбутньому юристу, в край важливо в процесі навчання засвоювати теоретико-правові, законодавчі, та практичні знання/навички, вміти працювати з великим об'ємом інформації, інформаційне право як навчальна дисципліна навчає студента грамотній роботі з тим об'ємом інформації, вміти її знайти, провести аналіз її достовірності, важливості для вирішення певних питань, вміти зрозуміти, порівняти, застосувати, зробити висновки, а такий вид освітньої діяльності як написання курсової роботи, ставить ціллю студенту, поглиблено вивчати конкретне питання (тему), конкретної дисципліни.

Виконуючи завдання котрі ставить перед собою курсова робота, я закріпив свої вміння працювати з нормативно-правовими актам, посібниками, підручниками, монографіями, статтями, дослідженнями.

Закріпив навички з формулювання висновків на основі вивченого, прочитаного, та перевіреного мною знайденого матеріалу.

Набуті навички допоможуть в подальшій юридичній практиці, застосовуючи їх в реальних ситуаціях та набувати власну експертну думку стосовно певних положень.

Обрана тема курсової роботи є актуальною, для України з причин ведення війни, існує додаткова необхідність задля забезпечення таємниці, всіх видів, державної, службової, та комерційної, особливо якщо приватне підприємство виготовляє товари/продукції чи надає послуги подвійного значення, тобто такі що можуть застосовуватися як для цивільних, так і військових потреб, адже розголошення/висвітлення як позитивної так і негативної інформації, може мати тяжкі наслідки в майбутньому, якщо вона буде збережена, і може використатися повторно тільки вже викривлено, штучно, перебільшено, або просто накопичуватися для спостереження стану справ в державі.

Україні важливо ознайомитися та перейняти світовий досвіда ведення та

збереження таємниць, адже це не просто питання тримання «секрету» задля уявної таємничості, це питання безпеки, професійності, розвитку, та майбутнього.

За мету поставлено вивчення ставлення світу до питань збереження, створення, та здобуття таємниць, доля України в історії цієї теми, та можливі перспективи.

Завданням є дослідити яка увага приділяється цій темі в правовому полі, завдяки спостереженню хронологічно історичного розвитку людства, як поступово починали прописувати поняття таємниці, її завдання, методи захисту, можливу відповідальність.

Предметом дослідження є взаємовідносини між людьми, групами людей, та державами з питань ведення таємниць комерційного та іншого спрямування, це є об'єктом дослідження, різних види, категорії, напрямки, мети різних таємниць.

Джерелами дослідження виступають різні історичні збережені відомості щодо ведення комерційної таємниці в різних країнах, підприємств, та людьми. Також національне законодавство, Закони України, Кодекси, котрі дають визначення різним видам таємниць, їх необхідність збереження, та відповідальність за незаконне здобуття чи розголошення, та дослідження міжнародних угод та декларацій.

РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗИС ТА ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

1.1. Історія виникнення та еволюція комерційної таємниці

Концепція захисту знань ноу-хау з допомоги конфіденційності зародилася дуже давно. У світовій історії існує безліч прикладів того, як правителі або люди, які володіли інформацією, стратегічно використовували фактор секретності для отримання та зберігання економічної переваги, серед таких прикладів можна назвати технологію шовківництва, фарбування бавовняних тканин, виготовлення скла та інших виробів, догляд та вирощування різних рослинних культур, скотарства, будування, кування, обробки матеріалів, рецепти готування, логістичні маршрути, місця накопичення ресурсів і т.д.

Деякі способи захисту цінної комерційної інформації у стародавню епоху проливають світло на саму природу ділових відносин між людьми. Ще в кодексі Хаммурапі, котрий датується 1754 р. до н. е., вказано, що якщо майстер зобов'язався виховати дитину і навчити її своєму ремеслу, то батьки не можуть вимагати дитину назад до сім'ї. Однак якщо майстер не виконає своєї обіцянки і не навчить дитину тому, що вміє сам, то її прийомний син має право повернутися до будинку своїх батьків [1].

У добу Середньовіччя захист знань не був просто питанням приватної вигоди; він став фундаментом міської економіки, соціальної стабільності та державного будівництва. Комерційна таємниця в цей період функціонувала як складна система, що поєднувала правові привілеї, соціальні ритуали, географічну ізоляцію та сувору внутрішню ієрархію.

Поява ремісничих та купецьких гільдій у Високому Середньовіччі ознаменувала фундаментальний зсув в організації праці та знань. Еволюціонуючи з ранніх релігійних братств або груп захисту, гільдії перетворилися на структуровані організації, які регулювали торгівлю,

підтримували стандарти продукції та захищали економічні інтереси своїх членів. До XII століття у таких містах, як Лондон, Оксфорд та Вінчестер, вже існували офіційно схвалені монархами гільдії ткачів, пекарів та шевців.

Гільдії функціонували як легальні монополії. Ключовим «привілеєм» було те, що лише членам гільдії дозволялося продавати свої товари або практикувати свою майстерність у межах конкретного міста. Цей привілей часто засновувався на королівських грамотах (letters patent), які надавали право контролювати потоки торгівлі, володіти інструментами та постачати матеріали. У межах гільдій знання розглядалися як колективна власність, доступ до якої був суворо ієрархічним. Це дозволило сформувати сучасні концепції життєвого прогресу: від учня до ремісника, потім до підмайстра і, зрештою, до майстра [2] [3].

На початковому етапі учень проходив навчання, так як в ті часи ніякого трудового кодексу сучасного зразка який закріплював би права, обов'язки, норми, принципи, тощо., не існувало, й граничного віку з якого дозволялося працювати, (раніше було менш можливостей розвиватися, вільно відпочивати, а виживати потрібно), тож серйозно починали працювати на рівні дорослих з підліткового віку, орієнтовно з 12 років (хоча через меншу тривалість життя тоді люди такого віку не вважалися дітьми в сучасному розумінні), під час цього навчання, учень набував лише поверхневих та базових навичок та був зобов'язаний зберігати таємниці господаря, особистих та по роботі, учень проживав та харчувався в домі майстра без грошової оплати, кар'єрна перспектива тоді була не висока, і такому учню доводилося працювати від 2 до 12 років для нового рівня, термін зростання залежав від багатьох факторів, швидкість та професійність набуття навичок, жага до розвитку та вдосконалення ремесла, конкурентоспроможність, вміння тримати набуті таємниці та власне надбані.

Наступним був підмайстер, це вже кваліфікований робітник, що володів основними секретами ремесла, керував певними процесами в майстерні, час від часу спостерігав за роботою учнів, працював між різними цехами, та попри

свій рівень досвіду, він був у фінансовій залежності від майстра, хоча на цьому рівні він мав заробітну плату, цього було достатньо лиш відчувати себе краще ніж звичайні учні, проте не достатньо аби піти від майстра та відкрити своє ремесло.

Майстер, повноправний член гільдії, власник майстерні, володар повного обсягу «мистецтв та таємниць» ремесла, він обирав учнів до майстерні, наймав підмайстрів, та брав участь у самоврядовчих нарадах гільдії.

Гільдії мали суворий контроль над тим, що можна назвати «інструктивним капіталом». Учні зазвичай не вивчали більше, ніж найпростіші прийоми, поки їхні колеги не переконувалися у їхній надійності та здатності зберігати секрети компанії чи гільдії. Щоб стати майстром, підмайстер часто мав виготовити «шедевр» (masterpiece) – зразок вищої майстерності, який оцінювався старійшинами гільдії та часто залишався у її власності як еталон якості [4].

Професійні навички та техніки були ретельно охоронюваними таємницями, відомими як «мистецтво та містерія» ремесла (art and mystery of the craft). Слово «містерія» в цьому контексті походить від латинського misterium, що означає «заняття» або «професія». Передача секретів починалася з юридичного та релігійного контракту – індентури. Учень присягав вірно служити майстру та господині, зберігати їхні «таємниці», не завдавати їм шкоди чи збитків і не витратити їхні товари. Наприклад, у контракті 1392 року для Катерини Нугл, яка навчалася мистецтву плетіння шовку в Евіс Водефорд, прямо зазначено обов'язок «зберігати її секрети» та не розкривати жодної інформації, що може зашкодити майстрині. Ці присяги були публічними демонстраціями виконання священних обов'язків перед громадою. У середньовічних містах доступ до секретів давав офіційним особам певну легітимність керувати, яка парадоксальним чином надавалася через публічне визнання того, що вони володіють прихованою інформацією. Близько чверті всіх цивільних присяг у британських містах містили згадки про

необхідність дотримання таємниці. Гільдії були не лише економічними, а й релігійними організаціями. Вони мали своїх святих покровителів, влаштовували бенкети та процесії. Ретельне дотримання таємниці підкріплювалося страхом божественного покарання. Порушення присяги, складеної на Євангелії або реліквіях, розглядалося як тяжкий гріх, що загрожував вічному спасінню душі. У деяких великих містах Європи гільдії представляли «містеріальні вистави» (mystery plays) на біблійні сюжети, пов'язані з їхньою професією. Ці вистави були формою публічного представлення гільдії, де вони демонстрували свою гордість та ідентичність, водночас залишаючи внутрішні технічні аспекти ремесла прихованими від сторонніх очей [5].

До кінця Середньовіччя стало очевидно, що гільдійська монополія та культура таємності гальмують інновації. Держави почали шукати способи «підкупити» винахідників, пропонуючи їм захист в обмін на розкриття їхніх методів. Венеція знову стала піонером у цій галузі. У 1474 році сенат Венеції прийняв перший у світі патентний закон. Його логіка була прямо протилежною гільдійській таємниці: винахідник мав представити свій пристрій Республіці, надати його точний опис та креслення, щоб інформація стала публічною в обмін на захист та певну монополію.

Патентна система була інструментом держави для послаблення влади гільдій. Вона дозволяла іноземним майстрам приїжджати до міста та працювати, не вступаючи до місцевих корпорацій, що було неможливо за старої системи. Проте гільдії продовжували чинити опір, часто вимагаючи анулювання патентів через «відсутність новизни», якщо технологія була хоча б частково відома їхнім членам.

Хоча патентна система зрештою перемогла як основний спосіб стимулювання інновацій, комерційна таємниця залишається життєво важливою і сьогодні. Вона пропонує безстроковий захист там, де патенти обмежені часом, і захищає те, що не піддається формальному опису – «ноу-хау», яке, як і шістсот років тому, передається від майстра до учня.

Архітектура таємниці, збудована на Мурано та в цехах Лондона, продовжує жити в сучасних угодах про нерозголошення та корпоративній етиці, нагадуючи нам, що знання завжди були і залишаються найціннішою валютою людства.

1.2. Комерційна таємниця як об'єкт права інтелектуальної власності

Можна сказати, що боротьба між тими, хто бажає втримати під контролем свою цінну інформацію за допомогою секретності, і тими, хто намагається отримати доступ до неї, триває з давніх часів повсюдно. Можливо, саме тому концептуальне уявлення про охорону комерційної таємниці поступово та у різний спосіб міцно вплелось в основу різних місцевих соціальних норм і законів. В даний час основи охорони комерційної таємниці на національному рівні варіюються від зобов'язань, пов'язаних із взаємовідносинами (договори, відносини між працівником та роботодавцем, обов'язки довірених осіб щодо дотримання конфіденційності тощо), до права власності, питань недобросовісної конкуренції, справедливості та рівності. Проте незалежно від національних правових традицій та нормативних передумов можна виявити низку основних цілей охорони комерційної таємниці. Отже, чому ми захищаємо саме цей вид конфіденційної інформації?

1) Щоб підтримати справедливу конкуренцію
2) У країнах з ринковою економікою справедлива конкуренція між компаніями вважається ключовим способом регулювання попиту та пропозиції в економіці, який також служить для задоволення потреб споживачів і суспільства в цілому.

3) Конкуренція - це одна з основних рушійних сил інноваційної діяльності. Оскільки для комерційної таємниці особливо високі ризики незаконного присвоєння, охорона комерційної таємниці від незаконної передачі, використання або розкриття допомагає боротися з діловою поведінкою, що порушує правила конкуренції, і сприяє розвитку інновацій на

основі справедливої конкуренції.

4) Щоб підвищити ефективність екосистеми інновацій

5) Однією з цілей охорони комерційної таємниці є підвищення загальної ефективності екосистеми інновацій. Потреба у забезпеченні конфіденційності інформації для отримання та збереження конкурентних переваг залишається актуальною й у наші дні. Належна охорона комерційної таємниці призводить до того, що й самі інноваційні компанії та їхні конкуренти починають більш ефективно інвестувати кошти в інноваційну діяльність як таку.

6) Для суб'єктів інноваційної діяльності наявність належної системи охорони комерційної таємниці може знизити необхідність інвестувати кошти в неефективні чи дорогі моделі поведінки, приклади яких ми знаємо з історії, такі як найм лише членів власної сім'ї чи ізоляцію всіх працівників на недоступному острові. Наявність цієї системи також може спонукати конкурентів інвестувати кошти у нарощування власного потенціалу та конкурентоспроможності законними способами замість того, щоб витрачати ресурси на підкуп, шпигунство та інші неналежні методи отримання інформації.

7) Найчастіше для комерційного успіху буває недостатньо одного лише успішного здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок (НДДКР). Крім цього, необхідні знання та ноу-хау, що стосуються розробки, виробництва, реклами, розповсюдження та продажу продукції. У багатьох сферах послуг знання та ноу-хау визначають якість, ціну та інші фактори, здатні підвищити задоволеність клієнтів, що, у свою чергу, відрізняє даного постачальника послуг від конкурентів.

Одна з цілей охорони комерційної таємниці полягає в полегшенні генерування різноманітної інформації, що має комерційну цінність і відіграє важливу роль в отриманні прибутку та збереженні конкурентоспроможності бізнесу.

З урахуванням вищевикладеного основні цілі патентної системи та системи охорони комерційної таємниці мають низку перетинів. Основна

різниця між ними, тобто той факт, що патентна система заснована на публічному розкритті відомостей, а система охорони комерційної таємниці – на конфіденційності, не суперечить єдиній меті, яка полягає у підтримці інновацій та творчості на благо суспільства. Дві системи всього лише йдуть до досягнення цієї мети істотно різними способами, що доповнюють одна одну.

1.3. Критерії надання інформації статусу комерційної таємниці

Загалом комерційна таємниця є конфіденційною інформацією, яка:

- 1) невідома чи недоступна широкому колу представників відповідного комерційного сектора (тобто є «секретною»);
- 2) має комерційну цінність через свою секретність;
- 3) є об'єктом розумних заходів з боку законного власника цієї інформації з метою збереження її секретності, наприклад таких як укладання угод про конфіденційність із діловими партнерами.

Найчастіше комерційні таємниці є ключовими елементами ознак/складу інтелектуальної власності, що зміцнюють конкурентну перевагу компанії. Як і будь-які інші активи, що належать до інтелектуальної власності, комерційні таємниці можуть бути об'єктом продажу чи ліцензування. Загалом несанкціоноване отримання, використання або розкриття комерційної таємниці іншими особами способом, що суперечить чесній комерційній практиці, розглядається як незаконне присвоєння такої інформації. У разі незаконного присвоєння комерційної таємниці її власник має право вдатися до різних засобів правового захисту. Для звернення до засобів охорони комерційної таємниці немає необхідності реєструвати таємницю будь-яким чином. Будь-яка інформація, що відповідає визначенню комерційної таємниці, підлягає охороні автоматично.

Патенти захищають винаходи; промислові зразки, зовнішній вигляд виробів; товарні знаки чи його поєднання. Загалом охорона комерційної

таємниці стосується конфіденційної інформації, яка може включати в себе технічні та наукові, ділові та комерційні, а також фінансові відомості. Загалом під визначення «інформації», яку ми створюємо під час повсякденної діяльності, підпадають не лише технічні та наукові дані та висновки, а й будь-які різновиди ідей, стратегій, даних, ноу-хау, технологій, способів виконання будь-якої роботи тощо у комерційній та діловій сфері.

У зв'язку з цим захист інформації за допомогою такого засобу, як «комерційна таємниця», може стосуватися практично будь-якої інформації, яка є «секретною», має комерційну цінність через секретність і є об'єктом вживання розумних заходів для збереження секретності. Якщо ці критерії дотримані, то комерційна таємниця може також бути поєднанням елементів, які окремо складають частину суспільного надбання, але в сукупності, що зберігається в таємниці, дають компанії конкурентну перевагу; як приклад такої таємниці можна навести секретний процес виробництва особливого складу відомих хімічних речовин.

Отже, комерційні таємниці використовуються у всіх секторах: вони є не лише у виробничих або технологічних компаній, що виготовляють ту чи іншу продукцію, а й у сфері послуг, включаючи такі підприємства, як ресторани (де, наприклад, комерційну таємницю становлять рецепти страв), автомайстерні (наприклад, технології миття та реклами) що дозволяють утримувати увагу покупців). Як інструмент, що дозволяє отримати та зберегти конкурентну перевагу перед суперниками, комерційна таємниця актуальна для підприємств будь-якого розміру. Університети та дослідницькі організації, які відіграють важливу роль протягом циклу створення інновацій – від НДДКР до введення в комерційний обіг, – також почали приділяти увагу системам управління комерційною таємницею.

Цінна інформація може зберігатися в людській пам'яті та за необхідності передаватися іншим особам у словесній формі. У загальному сенсі така інформація, що зберігається в пам'яті, може вважатися комерційною таємницею. Однак у сучасному діловому середовищі значна частка інформації

існує у формі текстів, цифр, зображень, таблиць, хімічних формул, графіків, програмного коду тощо; вона зберігається на фізичних носіях, причому не лише у текстовому вигляді, а й у аудіо- і відеоформатах. Сьогодні переважна частина необхідної для роботи цінної інформації зберігається в цифровому вигляді, що призводить до появи особливих проблем, пов'язаних з охороною комерційної таємниці.

Крім того, цінну комерційну таємницю може становити інформація, на перший погляд здається марною, наприклад відомості про неможливість позбутися побічних ефектів тієї чи іншої речовини, що планується до використання як лікарського препарату, або про безуспішні спроби зацікавити покупців у придбанні певного продукту. Подібна інформація про невдачі (так звана «негативна» інформація) також може мати цінність для конкурентів, оскільки суперники, які отримали до неї доступ, можуть заощадити час, сили та ресурси, якщо не намагатимуться повторити ті ж дії.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ З ІНШИМИ ВИДАМИ ТАЄМНИЦЬ

2.1. Державна та службова таємниці

Еволюція інституту комерційної таємниці в правовій системі України відображає перехід від жорстко централізованої моделі управління інформаційними ресурсами до ринкової парадигми, де інформація набуває ознак товару та капіталу. Відповідно до положень Цивільного кодексу України, зокрема статті 420, комерційна таємниця чітко класифікована як один із об'єктів права інтелектуальної власності. Така правова кваліфікація зумовлює специфіку її охорони: на відміну від об'єктів авторського права або промислової власності, правовий захист комерційної таємниці базується не на факті реєстрації чи творчому характері, а на збереженні її фактичної конфіденційності, що надає власнику конкурентну перевагу.

Нормативне визначення комерційної таємниці, закріплене в статті 505 Цивільного кодексу України, характеризує її як інформацію, що є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які зазвичай мають справу з видом інформації, до якого вона належить. Саме через свою невідомість третім особам така інформація набуває комерційної цінності. Проте сам факт цінності та секретності не є достатнім для виникнення правового режиму охорони; необхідною умовою є вжиття власником інформації адекватних заходів для збереження її конфіденційності. Специфіка комерційної таємниці як об'єкта приватного права полягає в її здатності бути предметом цивільного обороту. Майнові права інтелектуальної власності на цей об'єкт включають право на використання відомостей, виключне право дозволяти їх використання іншим особам (ліцензування), а також виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню. Суб'єктом цих прав є особа, яка правомірно

визнала інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором, наприклад, трудовим контрактом або угодою про розробку [6].

Розмежування

комерційної та державної таємниць є фундаментальним для розуміння дихотомії приватного та публічного права в Україні. Хоча обидва інститути спрямовані на обмеження доступу до інформації, їхня правова природа, мета встановлення та суб'єктний склад мають діаметрально протилежні характеристики.

Державна

таємниця є інструментом забезпечення національної безпеки та захисту життєво важливих інтересів держави у сферах оборони, економіки, зовнішніх відносин та державної безпеки. Її режим регулюється нормами публічного права, а розголошення розглядається як злочин проти основ національної безпеки. Натомість комерційна таємниця є інструментом захисту приватного майнового інтересу суб'єкта господарювання. Якщо держава захищає суверенітет, то підприємець – прибуток та конкурентоспроможність.

Однією з ключових відмінностей є те, що відомості, які становлять державну таємницю, за жодних обставин не можуть бути віднесені до комерційної таємниці. Це створює чітку ієрархію: якщо інформація має стратегічне значення для держави, вона вилучається з цивільного обороту та підпадає під режим секретності, встановлений Законом України «Про державну таємницю».

У випадку комерційної таємниці суб'єкт господарювання (фізична або юридична особа) самостійно визначає склад і обсяг відомостей, що підлягають охороні, виходячи з власних потреб та особливостей бізнесу. Власник має повну свободу у розпорядженні цими відомостями: він може їх продати, передати за ліцензією або повністю відкрити для загалу. Державна таємниця встановлюється державою через інститут Державних експертів з питань таємниць. Особа, якій довірена державна таємниця, не є її власником, а лише «користувачем» або «держателем», обмеженим жорсткими процедурними рамками. Навіть якщо секретна інформація стосується

господарської діяльності оборонного підприємства, воно не має права самостійно змінювати ступінь секретності або передавати ці дані іноземним партнерам без спеціального дозволу.

Термін охорони комерційної таємниці потенційно необмежений, тоді як державна таємниця має чітко визначені законодавством часові ліміти засекречування. Це зумовлено потребою суспільства мати доступ до історичної та суспільно значущої інформації після того, як загроза національній безпеці зникне.

Державна таємниця поділяється на категорії, ступінь секретності, та строки засекречення. державна таємниця з грифом/позначенням «таємно» засекречується терміном на 5 років, державна таємниця категорії «цілком таємно» засекречується терміном на 10 років, а державна таємниця «особливої важливості» засекречується на 30 років [7].

Комерційна ж таємниця на детальні та дрібні категорії не ділиться, вона не має визначених й встановлених термінів таємності, вона є таємницею лише той термін котрий може їй забезпечити її володілець.

Важливо підкреслити, що існують категорії відомостей, які держава забороняє засекречувати як державну таємницю (наприклад, про стан довкілля, порушення прав людини), тоді як перелік відомостей, що не можуть бути комерційною таємницею, спрямований на забезпечення прозорості оподаткування та фінансової звітності.

Службова таємниця (або інформація «для службового користування») часто перебуває у сірій зоні між державною та комерційною таємницями. В українському законодавстві цей термін використовується для позначення конфіденційної інформації, що є власністю держави та перебуває у володінні органів державної влади.

На відміну від комерційної таємниці, службова таємниця виникає внаслідок «службової необхідності». Вона охоплює внутрішньовідомчу кореспонденцію, аналітичні матеріали, методики перевірок, доступ до яких може зашкодити ефективній діяльності органу, але не становить прямої

загрози національній безпеці. Тут власником інформації є сама держава або відповідний орган, який розпоряджається нею на основі власного розсуду та положень Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Особливий інтерес становить порівняння службової та податкової таємниці. Податкова таємниця за своєю суттю є гібридним утворенням: податкові органи отримують інформацію про платника податків (яка може бути його комерційною таємницею), але зобов'язані зберігати її як службову інформацію з обмеженим доступом. Податковий орган є лише «держателем» цих даних, не маючи права на їх використання у власних комерційних цілях або розголошення без згоди власника (платника).

У сучасному правовому полі України обмеження доступу до інформації, яка може містити комерційну або службову таємницю, що знаходиться у розпорядженні держави, вимагає застосування так званого «трискладового тесту». Цей механізм є критично важливим для демократичного суспільства, оскільки він не дозволяє автоматично відмовляти у доступі до інформації лише на підставі її формального включення до переліку відомостей з обмеженим доступом.

Розпорядник інформації повинен обґрунтувати три позиції:

1. Обмеження доступу відповідає інтересам національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. Розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам.

- 3.

Шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Якщо запит стосується використання бюджетних коштів або розпорядження державним майном, суспільний інтерес зазвичай переважає

приватний інтерес у збереженні комерційної таємниці, що робить цей режим менш стабільним у відносинах з державою, ніж у суто приватних відносинах.

2.2. Професійні таємниці

Професійна таємниця є специфічним правовим інститутом, який виникає у відносинах між фахівцем певної сфери (адвокатом, лікарем, нотаріусом, журналістом) та особою, яка довіряє йому конфіденційні відомості для отримання професійної допомоги. Порівняння з комерційною таємницею виявляє глибоку відмінність у джерелі походження та суб'єкті права.

Якщо комерційна таємниця створюється суб'єктом господарювання для отримання прибутку, то професійна таємниця довіряється професіоналу на основі *fiduciary* (довірчих) відносин. У цьому випадку фахівець не є власником таємниці; він є її «гарантом» або «зберігачем». Адвокат не має права використовувати таємницю клієнта як об'єкт інтелектуальної власності для отримання роялті, тоді як підприємство може вільно продавати свої комерційні секрети за ліцензійним договором.

Важливою особливістю професійної таємниці є її «безстроковість» у професійному контексті: обов'язок зберігати таємницю зберігається навіть після припинення діяльності фахівця або смерті клієнта/пацієнта. Натомість комерційна таємниця може втратити свій статус у будь-який момент через волевиявлення власника або внаслідок ринкових змін.

В Україні відсутній єдиний закон про професійну таємницю, що призводить до розмитості її розуміння та регулювання через галузеві нормативні акти. Це створює певні труднощі при розмежуванні, наприклад, банківської таємниці, яка одночасно є професійною для працівників банку та комерційною для клієнтів-підприємців.

Головною відмінністю від комерційної таємниці тут виступає мета: професійна таємниця захищає фундаментальні права людини (на приватне

життя, на захист), тоді як комерційна – економічні інтереси. Відповідно, санкції за розголошення професійної таємниці часто включають позбавлення права на професійну діяльність (анулювання ліцензії, свідоцтва), що для спеціаліста є набагато тяжчим наслідком, ніж виплата матеріальних збитків у цивільному праві.

2.3. Співвідношення комерційної таємниці з «ноу-хау» та патентною охороною

Термін «ноу-хау» (know-how) часто сприймається як ідентичний комерційній таємниці, проте в юридичній доктрині та практиці міжнародного трансферу технологій існують суттєві нюанси, що дозволяють розглядати їх як частину та ціле.

Українське законодавство надає декілька дефініцій ноу-хау, що підкреслює його багатогранність. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» ноу-хау визначається як сукупність технічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації виробництва, але не запатентованих.

Більш сучасне визначення міститься в Законі «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», де ноу-хау відповідає стандартам ЄС (Регламент № 772/2004) і характеризується трьома ознаками:

1. Секретність: Інформація не є загальновідомою на дату укладення договору.
2. Суттєвість: Відомості є важливими та корисними для виробництва товарів чи надання послуг.
3. Ідентифікованість: Ноу-хау описане достатньо вичерпно, щоб можна було перевірити його відповідність критеріям секретності та суттєвості.

На думку дослідників, таких як Т. Бегова, ноу-хау є специфічним, нетрадиційним об'єктом інтелектуальної власності, право на який має

«квазівиключний» характер. Це означає, що власник має право на захист від неправомірного використання, але не може заборонити іншим використовувати таку ж інформацію, якщо вони отримали її самостійно (наприклад, через метод «зворотного інжинірингу»).

Комерційна таємниця – це правовий режим, у якому може існувати будь-яка інформація (включаючи списки клієнтів чи цінову політику), тоді як ноу-хау – це саме змістовна частина, інтелектуальний результат, що стосується технологічного чи організаційного досвіду. Можна стверджувати, що ноу-хау завжди є комерційною таємницею, але комерційна таємниця може включати відомості, які не є ноу-хау (наприклад, негативні результати досліджень, які мають цінність, але не є «знанням про те, як зробити»). Важливою практичною відмінністю є те, що ноу-хау зазвичай є предметом ліцензійних угод або договорів франчайзингу. Власник ноу-хау продає не просто «секрет», а методику досягнення результату, що вимагає навчання персоналу та передачі технічної документації.

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

3.1. Формування системи захисту комерційної таємниці на підприємстві

Власникам комерційної таємниці важливо знати три критерії, необхідні для охорони комерційної таємниці, оскільки: таким чином компанії можуть уникнути помилкового уявлення про те, що інформація, яку вони мають, є комерційною таємницею, і не витрачати ресурси на збереження її секретності; це розуміння допомагає компаніям приймати обґрунтовані рішення щодо найефективніших засобів захисту своєї цінної інформації (наприклад, шляхом патентної охорони); оскільки комерційні таємниці не підлягають реєстрації та їх статус не мається на увазі за умовчанням, у разі незаконного присвоєння комерційної таємниці її власник повинен довести, що інформація, якою він володіє, відповідає цим трьом критеріям.

Першим критерієм є «таємність» інформації. Загалом інформація вважається секретною, якщо вона: не загальновідома або широко доступна колу осіб, які зазвичай мають справу з подібною інформацією.

Елемент «таємності» у законах про комерційну таємницю не означає абсолютну секретність, тобто ситуацію, в якій інформація відома лише одній особі. Насправді критерій «секретності» може вважатися дотриманим, якщо однієї й тієї інформацією законно володіють кілька осіб (наприклад, отримавши її незалежно друг від друга) і у своїй охороняють її як конфіденційну.

Можна навести й інший приклад: комерційна інформація, передана партнерові з бізнесу (або обмеженій кількості таких партнерів) у рамках угоди про конфіденційність, яка забороняє розкриття такої інформації, залишається «таємною» з погляду закону про комерційну таємницю. Також можлива ситуація, в якій інформація про елементи якогось цілого є загальнодоступною, але в той же час відомості, що стосуються цього цілого в

сукупності, залишаються секретними. Наприклад, якщо вихідний код знаходиться у відкритому доступі і використовується компанією для створення інших програм, призначених для інших робочих платформ, існує можливість того, що інші програми можуть розглядатися як «секретні». У цій ситуації визначальною умовою буде можливість будь-якої особи, яка працює в даній галузі, легко отримати доступ не до початкового коду, а до нової програми. Аналогічні критерії можуть застосовуватися до збирання окремих компонентів і до конфігурації систем.

Виходячи з цього критерію, логічне слідство полягає в тому, що якщо інформація, що становить комерційну таємницю, стає відомою (опублікованою) або легко доступною особам, які працюють у цій галузі, то вона більше не підлягає охороні в рамках закону про комерційну таємницю. Наприклад, цінна технічна інформація, що охороняється законом про комерційну таємницю, в якийсь момент може стати застарілою та загалом відомою особам, які працюють у тій самій технічній галузі. Крім того, ці ж знання може незалежним шляхом отримати та опублікувати конкурент. В обох випадках інформація, що становить комерційну таємницю, стає загальновідомою і охорона комерційної таємниці припиняється.

Нарешті, для патентних фахівців слід зазначити, що «таємність», необхідну з метою забезпечення охорони комерційної таємниці, слід змішувати з поняттями «патентна чистота», «відомий рівень техніки» і «фахівець у цій галузі», прийнятими у патентному праві. «Секретність», яка є обов'язковим критерієм у законах про комерційну таємницю, не ідентична вищезазначеним термінам з патентного права.

Другий критерій полягає в тому, що інформація повинна мати комерційну цінність через її секретність. Інформація може становити комерційну таємницю тільки в тому випадку, якщо вона має комерційну цінність, яка, як правило, дає її власнику ту чи іншу конкурентну перевагу. Ця перевага має бути обумовлена секретністю інформації, а не іншими її характеристиками, такими як якість, повнота або актуальність.

Вимога, що стосується комерційної цінності інформації та конкурентної переваги для компанії, не обов'язково означає, що ця інформація сама по собі має безпосередньо приносити дохід її власнику.

Для конкурентів компанії комерційну цінність може мати «негативна інформація»

У деяких випадках власник інформації може отримати конкурентну перевагу тільки тому, що конкуренти або клієнти вважатимуть цю інформацію цінною через її таємність.

Аналогічно для відповідності цьому критерію не має значення, чи була ця інформація отримана в результаті масштабних і надзвичайно дорогих досліджень.

Загалом комерційна цінність може бути фактичною чи потенційною. Для демонстрації останньої необхідно, щоб існували деякі розумні очікування щодо виникнення комерційної чи економічної цінності даної інформації у майбутньому через її секретність. На практиці це означає, що інформація, отримана в процесі НДДКР, також може мати потенційну комерційну цінність, навіть якщо майбутній успіх цього проекту перебуває під питанням.

На тлі зміни ринкових умов, а також стратегій та напрямків бізнесу інформація, що становить комерційну таємницю, може втратити комерційну цінність для її власника і таким чином втратити статус охоронюваної. Наприклад, не підлягає охороні як комерційна таємниця програмний код, який більше не може виконуватися в працюючих системах і не має іншої цінності для власника комерційної таємниці.

Як третій елемент, необхідний для охорони комерційної таємниці, власник інформації повинен вжити відповідних обставин розумних заходів для збереження секретності інформації.

В цілому передбачається, що для збереження секретності інформації, що становить комерційну таємницю, необхідно, наприклад, організувати контрольований доступ на підприємство і впровадити заходи ІТ-безпеки, такі як системи обмеження доступу та паролі. У разі, якщо власник інформації, що

становить комерційну таємницю, передає її іншим особам (наприклад, роботодавець – працівникам або дослідницька компанія – партнеру з досліджень), також очікується, що він вживатиме заходів, що перешкоджають розголошенню цієї інформації її одержувачами, наприклад, послідовно укладати угоди про конфіденційність або про нерозголошення.

Вибір заходів, які вважаються розумними, залежить від обставин кожного конкретного випадку. Зокрема, до уваги можуть бути прийняті такі фактори: обсяг підприємства, вид інформації, економічна цінність інформації для підприємства.

Передбачувана тривалість збереження цінності інформації (наприклад, значні інвестиції у впровадження тих чи інших заходів безпеки можуть виявитися невиправданими, якщо інформація зберігатиме свою комерційну цінність недовго); зіставлення ризику розкрадання або незаконного присвоєння інформації з витратами на зниження такого ризику (наприклад, надзвичайно складні заходи безпеки можуть підвищити захищеність інформації, але одночасно з цим збільшити витрати, а також знизити гнучкість внутрішніх робочих процесів та ефективність роботи).

Зважаючи на ці фактори, загалом ми не чекатимемо від стартапу вжиття таких самих заходів забезпечення таємності, що й від великої компанії, яка має значні ресурси і може дозволити собі масштабніші інвестиції в системи безпеки. Тим не менш: чим важливіша секретна інформація для компанії, тим більше зусиль загалом необхідно докладати до збереження її секретності. Таким чином, існує ймовірність того, що невеликій компанії потрібно докласти більше зусиль до забезпечення безпеки особливо важливої інформації, ніж більшій компанії – до забезпечення безпеки меншої інформації.

На практиці для збереження секретності інформації, що становить комерційну таємницю, розумними зазвичай виявляються такі прості заходи, як підвищення поінформованості працівників та їх навчання з питань охорони комерційної таємниці без відриву від роботи, дозвіл доступу до інформації

тільки тим людям, яким необхідно її знати, створення фізичних перешкод для доступу, використання антивірусних програм і систем конфіденційності та нерозголошення. Проте, як було зазначено вище, розумний рівень складності таких заходів слід визначати індивідуально.

Крім того, уявлення про розумні заходи збереження таємності можуть змінюватися з часом, відображаючи зміни довкілля, такі як все більше поширення віддаленої роботи та розвиток цифрових технологій.

У певному сенсі, оскільки цінність комерційних таємниць обумовлена їхньою таємністю, власники зацікавлені в тому, щоб вживати заходів щодо збереження таємності інформації та керувати комерційними таємницями належним, ефективним та дієвим чином.

3.2. Види юридичної відповідальності за порушення режиму секретності

За порушення права на комерційну таємницю в Україні передбачено чотири види юридичної відповідальності:

Цивільно-правова: Базується на ст. 22 ЦКУ та передбачає повне відшкодування завданих збитків, включаючи реальні збитки та упущену вигоду. Для настання відповідальності необхідна наявність чотирьох умов: протиправна поведінка, збитки, причинний зв'язок та вина порушника.

Адміністративна: Згідно зі ст. 164-3 КУпАП, за неправомірне збирання, використання або розголошення комерційної таємниці, що є проявом недобросовісної конкуренції, накладається штраф у розмірі від 9 до 18 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дисциплінарна: Традиційно включає догану або звільнення. Важливою новелою стало введення п. 14 ч. 1 ст. 40 КЗпП України, що дозволяє розірвати трудовий договір у разі порушення працівником правил щодо нерозголошення інформації з обмеженим доступом, якщо такі правила зафіксовані у внутрішніх документах підприємства.

Кримінальна: Застосовується за найбільш небезпечні порушення. Стаття 231 КК України передбачає відповідальність за «підприємницьке шпигунство» (незаконне збирання відомостей), а стаття 232 КК – за умисне розголошення таємниці без згоди власника, якщо це завдало істотної шкоди. Покарання може включати штрафи, виправні роботи або позбавлення волі на строк до 3 років [11] [12] [13].

3.3. Міжнародно-правовий досвід охорони комерційних таємниць

Відмінність комерційної таємниці від патенту та її подібність з авторським правом у тому, що її охорона залежить від будь-якої реєстрації, тобто забезпечення охорони комерційних таємниць не потрібні процедурні формальності чи перевірки з боку національних адміністративних органів. Це означає, що охорона комерційної таємниці без додаткових умов можлива в будь-якій країні, де відповідна інформація відповідає вимогам, необхідним для захисту.

На національному рівні охорона комерційної таємниці регулюється нормами загального та/або статутного права. У деяких країнах основні аспекти охорони комерційної таємниці включені до законів про конфіденційність, тоді як в інших регулюються законами про протидію недобросовісної конкуренції або окремими законами про комерційну таємницю. У Сполучених Штатах Америки у кожному штаті існує свій власний закон про комерційну таємницю; при цьому на загальнодержавному рівні також діє федеральний закон, що дозволяє власнику комерційної таємниці подати до федерального суду позов у зв'язку з її незаконним присвоєнням.

Крім того, оскільки як ефективні заходи, які дозволяють зберігати секретність інформації, що становить комерційну таємницю, зазвичай використовуються угоди (або додатки до угод) про конфіденційність та нерозголошення, до сфери охорони комерційної таємниці також стосується

договірне право. Крім цього, аспекти, що стосуються поводження з інформацією, що становить комерційну таємницю, у контексті взаємовідносин між працівником та роботодавцем, присутні у трудовому праві. У деяких країнах повноцінні національні системи управління комерційною таємницею діють уже давно, тоді як багато інших країн розпочали формування своїх національних систем порівняно недавно (порівняно з ситуацією з іншими видами прав на інтелектуальну власність).

Якщо говорити про регіональний рівень, то національні закони держав – членів Європейського союзу (ЄС) щодо комерційної таємниці мають бути узгоджені з директивою ЄС про комерційну таємницю.

На міжнародному рівні спроби нормативного оформлення питань охорони комерційної таємниці мали розрізнений характер аж до появи Угоди з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (Угоди щодо ТРІПС), яка має обов'язкову силу для всіх членів Світової організації торгівлі (СОТ)

Цей документ не є міжнародною угодою, в якій вичерпним чином перераховувалися б правила, що стосуються комерційної таємниці, проте містить важливі принципи, які в цілому відображені в багатьох національних законах.

Право на охорону комерційної таємниці виникає при дотриманні трьох вище перелічених критеріїв (тобто секретності, наявності комерційної цінності через секретність та вживання розумних заходів для збереження секретності);

Комерційна таємниця може охоронятись протягом необмеженого строку за умови, що вона не припиняє відповідати критеріям, необхідним для її охорони.

Власник комерційної таємниці може звернутися за її захистом лише в тому випадку, якщо несанкціоноване розкриття, отримання або використання належної йому комерційної таємниці було здійснено способом, що суперечить чесній комерційній практиці. Іншими словами, він не має «виняткових прав»

того типу, які загалом відносяться до інших категорій інтелектуальної власності.

В основі сучасних законів про комерційну таємницю лежить Угода щодо ТРІПС, яка встановлює мінімальний рівень захисту, якого повинні дотримуватись члени СОТ [9] [10].

ВИСНОВОК

За час написання даної курсової роботи було вивчено чи мало нового матеріалу, у першому розділі в історичному блоці ми дізналися що інституції таємниць у світі, а особливо у Європі приділяли чимало уваги, і воно мало куди більше суспільне значення ніж в Україні тих років, як мінімум через те що країни Європи більше часу існували як незалежні держави, самостійно приймали рішення, помилялися, розвивалися, накопичували ту необхідну базу своєї унікальності, ідентичності, значимості, вартості.

Також важливо зазначити що більш вільніший розвиток приватної власності в Європі ніж тогочасній Україні також давав додаткові переваги для розвитку економіки, капіталообігу, а значить нових ризиків, експериментів, які втілювалися в ноу-хау та свої набуті таємниці.

У другому розділі, все що стосується поняття, видів, категорії, груп таємниць також має широку базу для дослідження, вивчення, ознайомлення ніж вміщає у собі дана курсова робота.

Третій розділ демонструє що міжнародне право, не минає стороною питання таємниці і все що з нею пов'язано, хоча світ відносно нещодавно уклав певні загальні угоди, СОТ у 1994, а ЄС Декларацію у 2016, що стосується України, ми бачимо як з моменту набуття незалежності законотворець прописує та вносить в закони та кодекси таке розуміння як різні види таємниць та відповідальність за них.

За час виконання роботи, стало зрозумілим що питання таємниць, патентів, та ноу-хау залишаються такими ж актуальними як і комерція в цілому як явище розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рекомендації Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності (BOIB) [Електронний ресурс] URL - <https://www.wipo.int/web-publications/wipo-guide-to-trade-secrets-and-innovation/en/foreword.html?hl>
2. Про Гільдії як явище [Електронний ресурс] URL - <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Guild&wprov=rarw1>
3. Про Гільдії в Середньовічній Європі [Електронний ресурс] URL - https://en.wikipedia.org/wiki/Guilds_in_medieval_Europe?hl=ru-RU
4. Профсоюзи давньої Європи [Електронний ресурс] URL - <https://phm.org.uk/blogposts/the-trade-unions-of-the-middle-ages/?hl>
5. Присяга збереження комерційної та ремісничої таємниці [Електронний ресурс] URL - <https://www.akaava.com/as-projects-classes/apprenticeship-oath-and-ceremony?hl>
6. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс] URL / Відомості Верховної Ради України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2626>
7. Закон України про державну таємницю [Електронний ресурс] URL / Відомості Верховної Ради України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>
8. Закон України про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс] URL / Відомості Верховної Ради України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
9. Директиви ЄС 2016/943 від 8 червня 2016 року про захист нерозкритих ноу-хау та бізнес інформації (комерційних таємниць) від неправомірного отримання, використання та розкриття [Електронний ресурс] URL - <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/943/oj/>
10. Угода ТРІПС [Електронний ресурс] URL - https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm

11. Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс] URL / Відомості Верховної Ради України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
12. Кодекс України про Адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] URL / Відомості Верховної Ради України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
13. Кодекс Законів про працю [Електронний ресурс] URL / Відомості Верховної Ради України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>